

UDK 371.3
UDK 811.163.42

ISSN 1845-8793

Hrvatski, god. X, br. 2, Zagreb, 2012.

Izvorni znanstveni rad.
Prihvaćen: 31. prosinca 2012.

ISTRAŽIVANJE POZNAVANJA PRAVOPISA UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE S POSEBNIM NAGLASKOM NA PRAVILNOM PISANJU GLASOVA I GLASOVNIH SKUPOVA*

Josip Miletić
Sveučilište u Zadru
Zadar

Marija Novaković
Osnovna škola Srinjine
Srinjine

Sažetak: U radu se donose rezultati istraživanja provedenoga s ciljem utvrđivanja razine poznavanja pravopisa učenika osnovne škole od petoga do osmoga razreda s posebnim naglaskom na pravilnom/pogrešnom pisanju glasova *č, ć, dž i đ* te glasovnih skupova *ije* i *je*. Želi se utvrditi u čemu (u kojim riječima) učenici najviše griješe i ustanoviti smanjuje li se broj pogrešaka na višim obrazovnim stupnjevima. Polazi se od pretpostavke da se pogreške u višim razredima postupno smanjuju.

Istraživanje smo proveli u ožujku i travnju 2008. godine u Osnovnoj školi Srinjine u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Da bismo utvrdili razinu poznavanja pravopisa, pripremili smo test i diktat. Učenike nismo vremenski ograničavali u pisanju. Test je rješavalo pedeset i devet učenika: osamnaest učenika petoga razreda, trinaest učenika šestoga i po četrnaest učenika sedmoga i osmoga razreda. Diktat je pisalo pedeset i četiri učenika: sedamnaest petaša, jedanaest šestaša, dvanaest sedmaša i četrnaest osmaša.

Najviše pogrešaka čine učenici petoga razreda, zatim učenici šestoga i osmoga razreda, a najmanje griješe učenici sedmoga razreda. Dakle, smanjuje se broj pogrešaka na višim obrazovnim stupnjevima, iako osmaši rade više pogrešaka od sedmaša, ali zabrinjava činjenica da je relativno velik postotak pogrešaka u svim razredima i u svim područjima upotrebe glasova *č, ć, dž i đ* te glasovnih skupova *ije* i *je*. Učenici najviše griješe u riječima u kojima jat alternira. U tom se području najslabije smanjuje postotak pogrešaka povećanjem obrazovnog stupnja učenika. Smatramo da bi se

* Rad je nastao kao prerada dijela diplomskog rada Marije Novaković izrađenoga pod mentorstvom Josipa Miletića.

toj problematici trebalo posvetiti znatno više pozornosti u nastavi hrvatskoga jezika nego što je to aktualnim programom predviđeno.

Ključne riječi: nastava, hrvatski jezik, pravopis, glasovi č, ć, dž, đ, glasovni skupovi *ije/je*.

UVOD

Metodičari nastave hrvatskoga jezika podjednako klasificiraju učeničke pogreške u pisanim radovima. Rosandić pogrešku u pisanom sastavku definira kao svako narušavanje, odnosno odstupanje od norme književnoga jezika u neumjetničkom izražavanju.¹ Razlikuje jezične i nejezične pogreške. Slična je podjela i kod Težaka.² Rosandić nejezične pogreške dijeli na sadržajne, logičke, kompozicijske i interpretacijske pogreške. Pogreške nastale zbog nepoznavanja jezične norme naziva jezičnim pogreškama, a dijeli ih na gramatičke (morfološke, sintaktičke, tvorbene), leksičke, stilističke i pravopisne pogreške.³

Pravopisne jezične pogreške nastaju narušavanjem pravopisnih pravila, odnosno pravopisne norme. Među pravopisnim pogreškama Rosandić razlikuje tkz. čiste pravopisne pogreške i pogreške koje su fonetički i gramatički uvjetovane.⁴

Čiste pravopisne pogreške povezuju se uz pravopisna pravila o pisanju velikog i malog slova, prilagodbi stranih riječi, sastavljenom i rastavljenom pisanju riječi, rastavljanju riječi na slogove, skraćena i interpunkcija.⁵

Fonetički i gramatički uvjetovane pravopisne pogreške povezuju se uz pravila o alternacijama *ije/je* (prednaglasni položaj korijenskoga sloga, odnos jednine i množine, kraćenje korijenskoga sloga, deminutivi i augmentativi, glagolske izvedenice, sufiksi, komparativ i superlativ, imenice izvedene iz pridjeva, pridjevi izvedeni iz imenica); uz jednačenje suglasnika, gubljenje suglasnika, gubljenje samoglasnika; glasovne promjene (palatalizaciju, sibilizaciju, jotaciju, prijeglas, nepostojano *a*, prelaženje *l* u *o*, glas *h*, glasove *č* i *ć*, glasove *dž* i *đ*).⁶

¹ Rosandić, Dragutin, *Od slova do teksta i metateksta*, Profil, Zagreb, 2002., str. 97.

² Težak, Stjepko, *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2*, Školska knjiga, Zagreb, 1998., str. 500. Težak pogreške dijeli na pravopisne, gramatičke, stilске i sadržajne.

³ Rosandić, Dragutin, 2002, str. 97.

⁴ Isto, str. 99.

⁵ Isto, str. 99.

⁶ Isto, str. 99.

ISTRAŽIVANJE

Proveli smo istraživanje s ciljem utvrđivanja razine poznavanja pravopisa učenika osnovne škole od petoga do osmoga razreda s posebnim naglaskom na pravilnom/pogrešnom pisanju glasova *č, ć, dž* i *đ* te glasovnih skupova *ije* i *je*. To je područje pravopisa s kojim učenici obično imaju dosta problema. Zadaće istraživanja su uočiti gdje učenici najčešće griješe i ustanoviti smanjuje li se broj pogrešaka na višim obrazovnim stupnjevima. Polazi se od pretpostavke da se pogreške u višim razredima postupno smanjuju.

Istraživanje je provedeno u ožujku i travnju 2008. godine u Osnovnoj školi Srinjine u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Sudjelovalo je 50 % učenika od petoga do osmoga razreda (V.a, VI.b, VII.a i VIII.a školske 2007./2008. godine), točnije 59 učenika.

Za ispitivanje pismenosti učenika pripremili smo test i diktat koje su učenici rješavali i pisali bez vremenskoga ograničenja, tako da su i test i diktat u nižim razredima pisani i duže od jednoga školskog sata. Test je rješavalo 59 učenika: 18 učenika petoga razreda, 13 učenika šestoga i po 14 učenika sedmoga i osmoga razreda. Diktat je pisalo 17 petaša, 11 šestaša, 12 sedmaša i 14 osmaša – ukupno 54 učenika.

ANALIZA REZULTATA

Pisanje glasova *č* i *ć*

Prvi zadatak u testu odnosi se na pisanje glasova *č* i *ć*. Učenici su trebali upisati odgovarajuće diakritičke znakove u 60 riječi grupiranih u četiri skupine: 1.) imenice u kojima nije vidljiv postanak glasova *č* i *ć*; imenice u kojima se *č* i *ć* nalaze prema osnovnom *k, c*, odnosno *t*; glasovi *č* i *ć* u sufiksima; 2.) pridjevi i komparativi pridjeva; 3.) glagoli; 4.) u posljednjoj skupini provjerava se razlikovanje pridjevnog sufiksa *-aći* i imeničkog sufiksa *-ać(ica)*.

Te četiri skupine podijeljene su, radi preglednosti, na sljedeće:

1. glasovi *č* i *ć* u riječima kojima postanak nije vidljiv, njihovim oblicima i izvedenicama;
2. glasovi *č* i *ć* prema osnovnom *k, c*, odnosno prema osnovnom *t* (imenice i pridjevi);
3. glasovi *č* i *ć* u sufiksima
 - imenički i pridjevni sufiksi
 - pridjevni sufiks *-aći* i imenički sufiks *-ać(ica)*

4. glagolski završetak –*ći* u infinitivu i glas č prema osnovnom *k, c* u 1. licu jednine prezenta.

Na isti način obrađene su i riječi iz diktata.

Ad 1. Glasovi č i ć u riječima kojima postanak nije vidljiv, njihovim oblicima i izvedenicama

Tablica 1. Glasovi č i ć u riječima kojima postanak nije vidljiv. Test

*broj u zagradi odnosi se na broj učenika

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	59 učenika
*moć	4	3	1	2	10
*moćan	6	5	5	7	23
*ćud	0	6	1	4	11
*ćudo	3 i 1 nerij.	2	1	1	8
*ćudan	3	4	2	2	11
Dućan	7	2	5	6	20
Ćelav	13	6	9	10	38
Čaša	1 nerij.	1	1 nerij.	1 nerij.	4
Ključ	1	2	1	0	4
Račun	1	0	1 i 1 nerij.	1	4
Čast	1	1	0	2	4
UKUPNO	41	32	28	36	137

* V. VI. VII. VIII.

ćud – ćudo – ćudan	1	2	0	0
ćud – ćudo – ćudan	0	5	1	3
ćud – ćudo – ćudan	2	0	1	1

* V. VI. VII. VIII.

moć – moćan	3	1	1	2
moć – moćan	3	4	4	5
moć – moćan	1	2	0	0

U ovoj su skupini riječi učenici svih razreda pogrešno napisali 21,1 % primjera. Imali su u prosjeku jednak broj pogrešaka. Od 11 riječi svaki je učenik u prosjeku nepravilno napisao dvije riječi. Razlike su neznatne: petaši su pogrešno napisali 20,7 % riječi, šestaši nešto više (22,37 %). Najmanje su griješili sedmaši – napravili su 18,18 % pogrešaka, dok su osmaši najviše griješili – 23,37 %.

Učenici su najviše griješili pri pisanju gotovo istih riječi, i to najviše u riječima čelav (*čelav* – 64 % učenika, od toga 72 % petaša i 71 % osmaša), moćan (*moćan* – 39 %) i dućan (*dućan* – 34 %). Zanimljivo je da od učenika svih razreda osmaši najviše griješe kod pridjeva moćan, koji njih polovica piše *moćan*, ali ih je samo dvoje pogrešno napisalo imenicu moć (*moć*).

Tablica 2. Glasovi č i ć u riječima kojima postanak nije vidljiv. Diktat

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 53 učenika
	V (17)	VI (11)	VII (12)	VIII (*13)	
Učenici	1	2	1	0	4
Učitelj	0	0	0	0	0
Učionica	0	2	1	1	4
Dječak	0	0	2	2	4
Pračovjeka	0	2	1	1	4
Kuću	2	3	2	1	8
Kućice	4	3	1	2	10
Plemića	2	2	1	2	7
Naučili	1	0	2	0	3
Čekao	0	0	0	2	2
Ručali	0	0	1	1	2
Iščekivao	1	3	0	2	6
Pričao	0	0	3	0	3
Čuvaju	1	0	2	1	4
Četiri	1	1	1	0	3
Siječanjskog	3	0	2	2	7
Čuvenim	0	0	2	0	2
Čaroban	0	0	1	1	2
Početakom	0	0	1	0	1
na večer	4	3	1	1	9
Konačno	2	1	2	0	5
Čak	0	0	1	1	2
Već	3	1	1	2	7
UKUPNO	25	23	29	22	99

*Diktat jednoga učenika nije uvršten u tablice koje se odnose na glasove č i ć zbog nejasnoća pri pisanju dijakritičkih znakova (ravna crta).

U diktatu su u ovoj grupi riječi učenici imali tek 8,12 % pogrešaka. Najviše su pogrešaka napravili učenici sedmoga razreda (10,5 % nepravilno napisanih riječi), slijede šestaši (9,09 %), osmaši (7,35 %), dok su petaši najbolji sa 6,39 % pogrešaka. Najviše se griješi u riječima: kućice (19 % učenika piše *kućice*), večer (*večer*), kuću (*kuču*), plemića (*plemiča*), siječanjskog (*siječanjskog*), već (*več*).

Ad 2. Glasovi č i ć prema osnovnom k, c odnosno prema osnovnom t

U ovoj skupini riječi nalaze se imenice i pridjevi u kojima se glasovi č i ć nalaze zbog glasovnih promjena – palatalizacije i jotacije.

Tablica 3. Glasovi č i ć prema osnovnom k, c, odnosno prema osnovnom t u imenicama. Test

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 59 uč.
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
Zečevi	5	3	1	3	12
Obličje	5	6	0	8	19
Ptičar	4	1	2	4	11
Braća	9	3	3 i 1 nerij.	4	20
Pamćenje	10	6	0	8	24
Kraćenje	4	4	1	6	15
Jaćanje	2	5	0	2	9
Ručetina	2	1 nerij.	0	1	4
Ptičurina	4	1 nerij.	0	1	6
Nedaća	3	3 i 1 nerij.	6	3	16
UKUPNO	48	34	14	40	136

Tablica 4. Glasovi č i ć prema osnovnom k, c, odnosno prema osnovnom t u pridjevima. Test

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 59 uč.
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
Odličan	3	3	3	1	10
Ljući	12	4	8	9 i 1 nerij.	34
Jaći	6 i 1 nerij.	4	2	1	14
Gorči	2	3	3	3	11
*češći	7 i 1 nerij.	5	9	5 i 1 nerij.	28
Gušći	12 i 1 nerij.	6	8 i 1 nerij.	5	33
ZBROJ	45	25	34	26	130

* V. raz. češči – 3	VI. raz. svi (5) – češči	VII. raz. češči – 3	VIII. raz. češči – 3
češči – 2	češči – 3	ćešči – 1	
cešči – 1	cešči – 2	ćešci – 1	
češči – 1	ćešči – 1		

***V. raz.** ljuči – jači – gušči – gorči – 6 učenika (jedna trećina učenika)

VII. raz. ljuči – jači – gušči – gorči – 4 učenika (29 % učenika)

Kod imenica u kojima su provedene glasovne promjene načinjeno je ukupno 23,05 % pogrešaka. Najviše su pogrešaka napravili učenici u osmome razredu (28,57 % riječi), nakon njih slijede petaši (26,66 %), šestaši (26,15 %) i sedmaši sa 10 % pogrešaka.

Najviše se griješi u riječima: pamćenje (41 % učenika piše *pamčenje*), braća (*brača* piše 34 % učenika), obličje (*obličje*, 32 % učenika) i, s nešto manjim postotkom, u imenicama nedaća i kraćenje (*nedača*, *kračenje*). U ovim riječima također osmaši najviše griješe. Čak je 57 % osmaša napisalo *obličje* i *pamčenje*, a njih 43 % piše *kračenje*.

Učenici više griješe pri pisanju glasova č i ć u pridjevima s provedenim glasovnim promjenama – napravili su 36,72 % pogrešaka. Ne čudi što su petaši imali u prosjeku najviše pogrešaka – 41,66 % – jer se po nastavnom programu pisanje riječi s provedenim glasovnim promjenama obrađuje u šestome razredu osnovne škole. Petaši su najviše griješili u komparativima: *gušči* (72 % učenika) i *ljuči* (67 %). Međutim, sedmaši, koji su imali najmanje pogrešaka pri pisanju imenica, imaju gotovo jednak broj pogrešaka kao i petaši – čak 40,47 %, a najviše griješe u pridjevima *gušči* i *češči* (64 % učenika). Šestaši i osmaši su napravili najmanje pogrešaka – 32,05, odnosno 30,95 %. Međutim, čak 71 % osmaša pridjev *ljuči* piše *ljuči*. Svi su učenici najviše griješili u pridjevima: *ljuči* (58 % učenika), *gušči* (56 %) i *češči* (47 %).

Tablica 5. Glasovi č i ć prema osnovnom k, c, odnosno prema osnovnom t u pridjevima. Diktat

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 53 uč.
	V. (17)	VI. (11)	VII. (12)	VIII. (13)	
Okićene	6	4	2	3	15
Sunčanog	1	1	1	0	3
Bjelogorične	0	1	1	1	3
Ptičjih	0	0	1	0	1
Mračne	0	2	3	0	5
Seljačkog	0	0	2	2	4
Varaždinskotopličko (gorje)	2	1	2	3	8
Stubičke (toplice)	0	2	0	0	2
ZBROJ	9	11	12	9	41

Tablica 6. Glasovi č i ć prema osnovnom k, c, odnosno prema osnovnom t u imenicama. Diktat

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 53 uč.
	V.(17)	VI. (11)	VII. (12)	VIII. (13)	
Porječja			3	1	4
Rječice	4	4		3	11
Cvijećem	5	5	2	1	13
Stoljeća	7		4	2	13
UKUPNO	16	9	9	7	41

U diktatu su učenici u prosjeku napravili manje pogrešaka – pogrešno su napisali 19,33 % imenica i 9,66 % pridjeva. Najviše su imenica pogrešno napisali petaši (23,52 % pogrešaka), a najmanje osmaši (13,46 %). Međutim, petaši su imali najmanje pogrešaka u pisanju pridjeva. Napravili su 6,61 % pogrešaka, potom slijede osmaši s 8,65 %, dok šestaši i sedmaši imaju jednak postotak pogrešaka – 12,5 %.

Najviše se griješi u imenicama stoljeće (*stoljeće* – 41 % petaša i 33 % sedmaša) i cvijeće (*cvijeće* – 45 % šestaša) te u pridjevu okićen (*okićen* – 28 % učenika svih razreda).

Ad 3. Glasovi č i ć u sufiksima

Učenci su u testu upisivali dijakritičke znakove u riječima sa sufiksima: -ač, -ičar, -čić, -čica, -če, -ič, -ačak, -ić, -oča, -ači, -ći.

Imenički i pridjevni sufiksi

Tablica 7. Imenički i pridjevni sufiksi. Test

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 59 uč.
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
Berač	6	5 i 1 nerij.	3	3	18
antologičar	2	2 i 1 nerij	1	2	8
kamenčić	2 i 1 nerij	2 nerij.	2	1	8
Stančić	6	2 i 1 nerij	3	0	12
grančica	11	3 i 1 nerij	3 i 2 nerij.	3	23
Kumče	2	3 i 1 nerij	4 i 1 nerij	5	16
Pužić	4	1 i 1 nerij	1	0	7
komadić	4 i 1 nerij	1 i 1 nerij	2 i 1 nerij	6	16
Čistoća	5	2 i 1 nerij	2	5	15
poteškoća	9	2 i 2 nerij.	3	7	23
hladnoća	3 i 1 nerij	3 i 1 nerij	1	7	16
Sendvič	4	5 i 1 nerij	2 i 2 nerij.	6	20
dugačak	2	0	0	3	5
Domaća	5	3	2	5	15
Veći	6	2	8	3	19
ZBROJ	74	48	43	56	221

Tablica 8. Imenički i pridjevni sufiksi. Diktat

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 53 uč.
	V. (17)	VI. (11)	VII. (12)	VIII. (13)	
potočići	1	0	1	2	4
Vodič	11	7	1	3	22
najvećim	7	6	1	2	16
Najveće	4	3	3	1	11
putujući	6	3	4	6	19
Sljedeća	7	1	5	2	15
ZBROJ	36	20	15	16	87

U ovoj grupi riječi u testu je napravljeno ukupno 24,97 % pogrešaka. Najviše su pogrešaka imali petaši (27,4 %) i osmaši (26,66 %). Šestaši su grijeshili nešto manje (24,61 %), dok sedmaši imaju 20,47 % pogrešaka.

Učenci petoga razreda najviše griješe pri pisanju riječi *grančica* (*grančica*, *grančiča* – 61 % učenika), a polovina učenika piše *poteškoča*. 46 % šestaša piše *berač* i *sendvič*, a čak 57 % sedmaša pridjev *veći* piše *veči*. *Poteškoča* i *hladnoča* piše polovina učenika osmoga razreda, a *sendvič* i *komadič* 43 %. Najviše učenika svih razreda pogrešno piše riječ *poteškoča* (*poteškoča* – 39 %).

U diktatu je bilo nešto više pogrešaka – ukupno 27,35 %. Najviše su riječi pogrešno napisali petaši (35,29 % pogrešaka), a najmanje osmaši (20,51 % pogrešaka). Učenci petoga i šestoga razreda nepravilno su pisali imenicu *vodič* (65 % petaša i 64 % šestaša piše *vodić*) i pridjev *najveći* (41 % petaša i 55 % šestaša piše *največi*). Sedmaši griješe u riječima *sljedeća* – 41 % ih piše *sljedeča*, dok *putujući* piše 33 % sedmaša i 46 % osmaša.

Razlikovanje pridjevnog sufiksa –*aci* od imeničkog sufiksa –*ač(ica)*

Ovaj zadatak smišljen je da bi se ispitalo koliko učenici shvaćaju razlikovnu ulogu glasova *č* i *ć* u pismu u riječima koje imaju različita značenja, a pri pisanju se, u nekim oblicima, razlikuju samo u tim glasovima. U ovome području učenici najviše griješe. Učenci svih razreda pogrešno su napisali 37,96 % primjera.

Učenci petoga razreda napravili su najviše pogrešaka – 47,77 %. Više od polovine petaša pogrešno piše pridjeve *pisači* (*pisači* – 72 %), *brijači* (*brijači* – 78 %), *šivača* (*šivača* – 67 %), *spavača* (*spavača* – 56 %) i imenicu *spavačica* (*komad odjeće*; *spavačica* – 67 %). Pritom većina ne griješi u imenicama – 85 % učenika koji su napisali *pisači stol* ispravno piše imenicu *pisač*, a to se odnosi, gotovo u jednakome omjeru, i na ostale primjere.

Osmaši, s 35,71 % pogrešaka, također pogrešno pišu pridjeve. Polovina učenika osmoga razreda piše *pisači stol* i *spavača soba*, a imenicu *spavačica* (odjeća) čak je 86 % učenika napisalo *spavačica*. U gotovo jednakoj mjeri kao i osmaši griješe i učenici šestoga razreda (35,38 % pogrešaka). Sedmaši imaju najmanje pogrešaka, 30 %, a *pisači*, *brijači* i *šivači* napisalo je 57 % učenika.

Može se zaključiti da učenici ne razlikuju pridjevni od imeničkoga sufiksa – *pisači stol* pišu grafemom *č*, isto kao imenicu *pisač*. Rijetki su primjeri u kojima se imenice pišu grafemom *ć* (*pisači* – *pisać*) – tek jedan do dva učenika svakoga razreda.

Tablica 9. Pridjevni sufiks –aći i imenički sufiks –ač(ica). Test

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA								Zbroj 59
	V. (18)		VI. (13)		VII. (14)		VIII. (14)		
pisačem (stolu)	13		8		8		7		36
Pisač	4		5		0		3		12
pisačem – pisač	pisačem- pisač	11	pisačem- pisač	5	pisačem- pisač	8	pisačem- pisač	5	
	pisačem- pisač	2	pisačem- pisač	2			pisačem- pisač	1	
	pisačem- pisač	2	pisačem- pisač	3			pisačem- pisač	2	
	POGREŠNIH	15	POGREŠNIH	10	POGREŠNIH	8	POGREŠNIH	8	
	TOČNIH	3	TOČNIH	3	TOČNIH	6	TOČNIH	6	
Brijači	5		1		0		3		9
brijačnicama	1 i 1 nerij.		2 nerij.		0		1 i 1 nerij.		6
brijaći (sapun)	14		6		8 i 1 nerij.		5 i 1 nerij.		35
brijači – brijačnicama – brijaći s.	brijači- brijačnicama- brijaći	11	brijači- brijačnicama- brijaći	5	brijači- brijačnicama- brijaći	8	brijači- brijačnicama- brijaći	4	
	brijači- brijačnicama- brijaći	2					brijači- brijačnicama- brijaći	1	
	brijači- brijačnicama- brijaći	1							
	brijači- brijačnicama- brijaći	1	brijači- brijačnicama- brijaći	1			brijači- brijačnicama- brijaći	2	
	*POGREŠNIH	15	POGREŠNIH	6	POGREŠNIH	8	POGREŠNIH	7	
	TOČNIH	2	TOČNIH	5	TOČNIH	5	TOČNIH	5	
Šivačica	6		4		1		4		15
šivaču (iglu)	12 i 1 nerij.		5		8 i 1 nerij.		3 nerij.		30
šivačica – šivaču	šivačica- šivaču	7	šivačica- šivaču	3	šivačica- šivaču	7	šivačica- šivaču	2	
	šivačića- šivaču	4	šivačića- šivaču	1	šivačića- šivaču	1			
	šivačica- šivaču	2	šivačica- šivaču	1			šivačica- šivaču	2	
			šivačica- šivaču	1					
			šivačića- šivaču	1					
	POGREŠNIH	13	POGREŠNIH	7	POGREŠNIH	8	POGREŠNIH	4	
TOČNIH	4	TOČNIH	6	TOČNIH	5	TOČNIH	7		

Tablica 9. (nastavak) Pridjevni sufiks –aći i imenički sufiks –ač(ica). Test

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA						Zbroj 59		
	V. (18)		VI. (13)		VII. (14)			VIII. (14)	
spavačica	6		1		3		3		13
spavaću (sobu)	10 i 1 nerij.		4 i 1 nerij.		6		7		29
(obukla) spavaćicu	12		9		6		12		39
spavačica – spavaću – spavaćicu	spavačica- spavaću- spavaćicu	4	spavačica- spavaću- spavaćicu	3	spavačica- spavaću- spavaćicu;	1	spavačica- spavaću- spavaćicu;	3	
					spavačica- spavaću- spavaćiću	1	spavačica- spavaću- spavaćiću	1	
	spavačica- spavaću- spavaćiću	3			spavačica- spavaću- spavaćiću	1	spavačica- spavaću- spavaćiću	2	
	spavačica- spavaću- spavaćiću	2			spavačica- spavaću- spavaćiću	1			
	spavačica- spavaću- spavaćiću	4	spavačica- spavaću- spavaćiću	5	spavačica- spavaću- spavaćiću	1	spavačica- spavaću- spavaćiću	6	
	spavačica- spavaću- spavaćiću	2	spavačica- spavaću- spavaćiću	1	spavačica- spavaću- spavaćiću	2	spavačica- spavaću- spavaćiću	1	
	spavačica- spavaću- spavaćiću	1			spavačica- spavaću- spavaćiću	1			
	POGREŠNIH	16	POGREŠNIH	9	POGREŠNIH	8	POGREŠNIH	13	
	TOČNIH	1	TOČNIH	3	TOČNIH	6	TOČNIH	1	

*Broj točnih i pogrešnih odgovora ne poklapa se s brojem učenika zbog nepotpuno riješenih primjera.

Ad. 4. Glagolski završetak -ći u infinitivu i glas č prema osnovnom k, c u 1. licu jednine prezenta: peći - pečem, reći - rečem, tući - tučem, sjeći - siječem

Tablica 10. Glasovi č i ć u infinitivu i u 1. l. jd. prezenta

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				Zbroj
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
Peći	5 i 3 nerij.	1	1	0 i 1 nerij.	11
Reći	1 i 4 nerij.	1	1	2 i 2 nerij.	11
Tući	4 i 3 nerij.	3	1	2 i 2 nerij.	15
Sjeći	3 i 3 nerij.	2	2	1 i 2 nerij.	13
Pečem	1	1	1	0	3
Rečem	2	1	0	2	5
Tučem	1	2	0	2	5
Siječem	2	3	0	3	8
UKUPNO	32	14	6	19	71

V. raz.

Točnih: 8

Pogrešnih: 10, od toga 3 učenika: peći - pečem

reći - rečem

tući - tučem

sjeći - siječem

Kod ostalih 7 nalazimo:

peći - pečem (5)

reći - rečem (2)

reći - rečem (1)

tući - tučem (4)

tući - tučem (1)

sjeći - siječem (3)

sjeći - siječem (2)

VI. raz.

Točnih: 10

Pogrešnih: 3, od toga 1 učenik: peči - pećem
reči - rećem
tuči - tućem
sječi - sijećem

Ostala 2 imaju:

tuči - tućem, sječi - sijećem (1)

tuči - tućem, sječi - sijećem (1)

VII. raz.

Točnih: 12

Pogrešnih: 2, od toga jedan učenik ima: reči - rećem i drugi: peči - pećem
tuči - tućem sječi - sijećem
sječi - sijećem

VIII. raz.

Točnih: 9

Pogrešnih: 5

reči - rećem, tuči - tućem (1)
reci - rećem, tuci - tućem, sjeci - sijećem (1)
peci - pećem, reci - rećem, tuci - tućem, sjeci - sijećem (1)
tuči - tućem, sječi - sijećem (1)
reči - rećem, tuči - tućem (1)

U ovome zadatku učenici nisu puno grijeshili – imaju 15,04 % pogreška. Najbolje su zadatak riješili sedmaši – 86 % učenika je sva četiri glagola u infinitivu i u prezentu napisalo točno. Ni ostali razredi nisu mnogo lošiji – točno je cijeli zadatak napisalo 77 % šestaša, 64 % osmaša i 55 % petaša. Više se griješi u infinitivima nego u prezentu (30 pogrešno napisanih glagola u infinitivu i 20 pogrešno napisanih glagola u prezentu).

Pisanje glasova dž i đ

Učenici nerijetko griješe i pri pisanju glasova dž i đ, iako manje nego pri pisanju drugih glasova i glasovnih skupova. U diktatu i testu nalazi se 14 riječi s glasovima dž i đ. Te smo riječi podijelili u dvije skupine: riječi kojima postanak nije vidljiv i riječi u kojima se dž i đ nalaze zbog glasovnih promjena (jednačenja po zvučnosti i jotacije).

1. Glasovi dž i đ u riječima bez vidljivoga postanka

Tablica 11. Glasovi dž i đ u riječima bez vidljivoga postanka. Test

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 59 uč.
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
Lađa	0	0	1	0	1
džemper	3	0	1 i 1 nerij.	0	5
Đak	5	2	4	3	14
Džep	1	0	1	4	6
džamija	5	8	4	2	19
UKUPNO	14	10	12	9	45

Iz tablice je vidljivo da se najviše griješi u riječima džamija (*đamija* – 32 % učenika) i đak (*džak* – 24 % učenika). Najmanje pogrešaka su napravili osmaši (12,85 % pogrešaka), zatim slijede šestaši i petaši s gotovo jednakim brojem pogrešaka (15,38, odnosno 15,55 % pogrešaka) i sedmaši sa 17,14 % pogrešno napisanih riječi. Svi su učenici zajedno napravili 15,25 % pogrešaka.

U testu se nalazi i riječ koja se može pisati dvojako: Mađar/Madžar. U Hrvatskom školskom pravopisu i u 4. izdanju Babić-Finka-Moguševa Hrvatskog pravopisa stoji da se ostvaruje dvostrukost, uz napomenu da je u hrvatskoj književnoj tradiciji Madžar, ali je prošireno i Mađar. Gotovo svi učenici (92 %) napisali su Mađar.

Tablica 12. Mađar/Madžar

PRIMJER	NAPISANI PRIMJERI PO RAZREDIMA				ZBROJ 59 učenika
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
Mađar	16	12	12	14	54
Madžar	2	1	2	0	5

2. Glas dž ispred b prema osnovnome č i glas đ u oblicima i izvedenicama na mjestu osnovnoga d

Tablica 13. Glasovi dž i đ – glasovne promjene. Test

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 59 uč.
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
svjedodžba	3	2	4	0	9
udžbenik	4	4	1	2	11
jednadžba	7	2	0	0	9
Vođa	4	1	1	0	6
oslobađanje	3	4	2	0	9
događaj	1 i 1 nerij.	3	0	0	5
UKUPNO	23	16	8	2	49

Ne griješi se mnogo ni pri pisanju riječi iz ove grupe. Učenici svih razreda imali su 13,84 % pogrešaka. Pritom se najviše griješi u pisanju riječi udžbenik (*udžbenik* – 19 % učenika). Učenici osmoga razreda imaju samo 2,38 % pogrešaka, sedmaši 9,5 %, dok šestaši i petaši imaju oko 20 % pogrešno napisanih riječi (šestaši 20,51 %; petaši 21,29 %).

U diktatu nitko nije pogriješio u riječima *pronađen* i *vođa*, ali griješi se opet u riječi *udžbenik* – 28 % učenika pogrešno je napisalo tu riječ (više nego u testu). Kod troje učenika nalazimo i zanimljivost – pisanje *učbenik*, *užbenik* i *uzbučenje*.

Tablica 14. Glasovi dž i đ – glasovne promjene. Diktat

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA						ZBROJ 54 uč.
	V. (17)		VI. (11)		VII. (12)		
udžbenika	udžbenika	6	udžbenika	3	udžbenika	2	0
	učbenika	1	užbenika	1			
			udžbenika	2	UKUPNO	2	
	UKUPNO	7	UKUPNO	6	UKUPNO	2	
uzbuđenjem						1 (uzbučenjem)	1
pronađeni	0		0		0	0	0
Vođe	0		0		0	0	0
UKUPNO	7		6		2	1	16

Pisanje dvoglasnika *ije* i glasovnog skupa *je*

Pisanje jata obrađeno je u testu u trećem i četvrtom zadatku. U trećem zadatku težište je na alternacijama *ije/je*: pored sedam riječi u kojima *ije* i *je* ne alterniraju (siječanj, mjesec, čovjek, mjesto, sjedio, vjerovati, djedov) i glagola *smijem* u kojem dolazi troglasovni slijed *ije*, učenici su upisivali *ije* i *je* i u devet parova riječi u kojima ili dolazi do alternacije *ije/je* ili je refleks jata jedino razlikovno obilježje [razumjeti – razumijevanje, cvijet – procvjetati, riječ – rječnik, mlijeko – mljekar, riješiti – rješenje, vrijedan – vrjedniji/vredniji, primijetiti – primijećen, slijediti (glagol) – sljedeći (pridjev), svjetlo (imenica) – svijetla (pridjev, N. jd. ž. r.)].

Slični primjeri s *ije* i *je* nalaze se i u diktatu. Četrdeset riječi koje imaju dvoglasnik ili glasovni skup *je* podijeljeno je na one u kojima nema alternacije i na primjere s alternacijama.

U četvrtom su zadatku učenici zaokruživali pogrešno napisane riječi – primjere koje često čujemo u svakodnevnoj komunikaciji (*htjeo*, *vidjeo*), pored kojih se nalaze i riječi koje se dosta koriste u svakodnevnom govoru (*vrijeme*, *poslije*, *dječak*, *lijeno*). I u ovom se zadatku nalaze primjeri s alternacijama (*bjelina*, *najljepši*, *dijelu*) te primjeri u kojima je samo jat razlikovno obilježje pri pisanju (*djelu* – *dijelu*). Primjeri za pisanje jata iza pokrivenoga *r*, u kojima je dopušteno dvojno rješenje, stavljeni su u zadatak da bi se ispitalo što učenici smatraju pogrešnim (*pogrješke*, *bregovi*).

Tablica 15. *Ije/je. Test, 3. zadatak*

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 59 uč.
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
Siječanj	3	2	3	0	8
Mjesec	7	4	1	1	13
Čovjek	11	3	2	7	23
Mjestu	12	5	2	3	22
Sjedio	5	2	4	4	15
vjerovati	4	1	2	3	10
Djedov	5	1	4	3	13
ne smijem	4	0	1	2	7
UKUPNO	51	18	19	23	111

U skupini riječi trećega zadatka u kojima *ije* i *je* ne alterniraju učenici su najviše griješili u imenicama *čovjek*, *mjesto*, *mjesec*, u glagolu *sjediti* i posvojnome pridjevu *djedov*. Tako 39 % učenika piše *čovjek*, 37 % piše *mjesto*, 22 % *mijesec* i *dijedov*. 25 % svih učenika ne razlikuje glagol *sjediti* od glagola *sijediti* (činiti sijedim). Najviše griješe učenici petoga razreda (35,41 % pogrešaka), najčešće u riječima *čovjek* (*čovjek* – 61 % učenika) i *mjesto* (*mjesto* – 66 % učenika). Osmiši su napravili 20,53 % pogrešaka, a čak 50 % njih piše *čovjek*. Šestaši imaju 17,30 % pogrešno napisanih riječi, a sedmaši 16,96. Zajedno su svi učenici imali 23,51 % pogrešaka.

Možda vrijedi napomenuti da se riječi *čovjek* i *mjesto* nalaze među nekoliko najčešćih pogrešaka i u istraživanju koje je napravio Marko Alerić.

Tablica 16. *Ije/je. Diktat*

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 54 uč.
	V. (17)	VI. (11)	VII. (12)	VIII. (14)	
siječanjskog	11	2	2	1	16
cvijećem	3	6	1	3	13
Dječak	3	0	1	1	5
pračovjeka	4	1	2	1	8
Lijeva	6	1	1	1	9
Smijeh	3	5	4	6	18
vjerovati	0	0	0	1	1
Vidjeli	0	1	0	0	1
sjeverozapadne	0	0	0	0	0
Stoljeća	0	0	0	0	0
Gdje	1	0	0	0	1
UKUPNO	31	16	11	14	72

Učenici su u diktatu manje griješili nego u testu. Pogrešno su napisali 12,12 % riječi. Najviše se griješi pri pisanju imenica *smijeh* (*smjeh* – 33 % učenika) i *cvijeće* (*cvjeće* – 24 % učenika) te pridjeva *siječanjski* (*sječanj-ski* – 29 % učenika). Petaši imaju najviše pogrešaka – 16,57 %, slijede ih šestaši s 13,22 % i osmaši s 9,09 % pogrešaka. Sedmaši imaju najmanje pogrešaka – 8,33 %.

Alternacije ije/je/e/i

Pisanje oblika i tvorenica u kojima dolazi do smjenjivanja *ije/je*.

Tablica 17. Alternacije ije/je. Test, 3. zadatak

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 59 uč.
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
razumjela	5	8	5	6	24
razumijevanjem	10	3	4	6	23
Cvijet	0	0	0	1	1
procvjetao	9	4	4	4 i 1 nerij.	22
Riječi	1	1	2	1	5
Rječniku	15	9	9	8	41
Mljekar	13	6	12	11	42
Mlijeko	1	2	2	2	7
Riješio	11	11	5	7	34
Rješenje	6	4	2	0	12
Vrijedan	4	2	1 i 1 nerij.	3	11
*vrjedniji/vredniji	17	11	9	11	48
primijetili	11	12	7	7	37
primijećeno	13 i 1 nerij.	11	12 i 1 nerij.	12	50
Slijediti	2	3	5	3	13
Sljedećeg	12	7	4	6	29
Svjetlo	14	7	4	5 i 1 nerij.	31
Svijetla	4	5	8	6	23
UKUPNO	149	106	97	101	453

*Svi učenici koji su griješili pri pisanju komparativa pridjeva *vrijedan* napisali su *vrijedniji*, niti jedan učenik nije napisao *vredniji*.

Riječi iz testa u kojima dolazi do alternacije *ije/je* područje je u kojem učenici rade najviše pogrešaka. Učenici svih razreda napravili su 42,65 % pogrešaka. Dakle, gotovo su polovinu riječi pogrešno napisali (u prosjeku je od 18 riječi svaki učenik imao oko osam pogrešno napisanih riječi).

Najviše pogrešaka (45,98 %) imaju učenici petoga razreda. Najčešće griješe pri pisanju komparativa *vrjedniji*. Samo je jedan učenik pravilno napisao ovaj pridjev, dok ostali (94 % učenika) pišu *vrijedniji*. *Rječnik* piše 83 % učenika, imenicu *svjetlo* 78 % učenika piše kao pridjev – *svijetlo*, a *mlijekar* piše 72 % učenika petoga razreda.

Šestaši imaju gotovo isti broj pogrešaka kao i petaši – 45,29 % riječi su pogrešno napisali. Najviše griješe pri pisanju glagola *primijetiti* – 92 % učenika (12 od 13 učenika) piše *primjetili*, a glagolski pridjev pasivni *primijećen* 85 % šestaša piše *primjećen*. U jednakom postotku pogrešno pišu i glagol *riješiti* (*rješio* – 85 % učenika) te komparativ *vrjedniji* (*vrijedniji*). Imenicu *rječnik* pogrešno je napisalo 69 % učenika šestoga razreda (*riječnik*).

Osmasima, koji su napravili 40,07 % pogrešaka, glagolski pridjev pasivni – *primijećen* također predstavlja problem pri pisanju (*primjećen* piše njih 86 %). Dakle, čak više od petaša i šestaša. Pogrešno pišu i komparativ *vrjedniji* (79 % učenika piše *vrijedniji*), imenice *mlijekar* (čak 79 % učenika osmoga razreda piše *mlijekar*) te *rječnik* (57 % učenika piše *riječnik*).

Najmanje pogrešaka (38,49 %) napravili su učenici sedmoga razreda. I ovdje je najviše učenika pogriješilo u glagolskom pridjevu *primijećen* (samo je jedan učenik pravilno napisao tu riječ). *Mlijekar* piše 86 % sedmaša, a *riječnik* i *vrijedniji* piše 64 % učenika sedmoga razreda.

U tablici su 18 radi preglednosti dani parovi riječi u kojima dolazi do alternacija.

Tablica 18. Alternacije ije/je. Parovi riječi. Test, 3. zadatak

POGREŠNO NAPISANI PAROVI RIJEČI	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 59 uč.
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	
razumjela - razumjevanjem	9	0	2	2	13
razumijela - razumijevanjem	4	5	3	2	14
razumijela - razumjevanjem	1	3	2	4	10
TOČNIH	4	5	7	6	22
slijediti - slijedećeg	11	5	2	6	24
sljediti - sljedećeg	1	1	3	3	8
sljediti - slijedećeg	1	2	2	0	5
TOČNIH	5	5	7	5	22
primjetili - primjećeno	10	10	7	7	34
primjetili - primijećeno	1	2	0	0	3
primijetili - primjećeno	3	1	5	5	14
TOČNIH	3 i 1 nerij.	0	1 i 1 nerij.	2	6

Tablica 18. (nastavak). *Alternacije ije/je. Parovi riječi. Test, 3. zadatak*

POGREŠNO NAPISANI PAROVI RIJEČI	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ
	V. (18)	VI. (13)	VII. (14)	VIII. (14)	59 uč.
cvijet - procvijetao	9	4	4	4	21
cvjet - procvjetao	0	0	0	1	1
TOČNIH	9	9	10	8 i 1 nerij.	36
riječi - riječniku	14	9	9	7	39
rječi - riječniku	1	0	0	1	2
rječi - rječniku	0	1	2	0	3
TOČNIH	3	3	3	6	15
ugasio svjetlo - svijetla budućnost	11	6	2	3	22
svijetlo - svjetla	3	1	2	2	8
svjetlo - svjetla	1	4	6	4	15
TOČNIH	3	2	4	4 i 1 nerij.	13
mlijekar - mlijeko	12	5	10	9	36
mlijekar - mljeko	1	1	2	2	6
mljekar - mljeko	0	1	0	0	1
TOČNIH	5	6	2	3	
rješio - rješenje	9	7	3	7	26
riješio - riješenje	4	0	0	0	4
rješio - riješenje	2	4	2	0	8
TOČNIH	3	2	9	7	
vrijedan - vrijedniji	14	9	7	8	38
vrjedan - vrijedniji	3	2	1	3	9
vrjedan - vrjedniji	1	0	0	0	1
TOČNIH	0	2	5 i 1 nerij.	3	10

DULJENJE SLOGA S KRATKIM JE

- *razumjeti* – *razumijevanje*
- *pjev*

Iz tablice 18 vidljivo je da je 62 % učenika pogriješilo pri pisanju glagola *razumjeti* i glagolske imenice *razumijevanje*. Od toga njih najviše, 37 %, piše parove riječi: *razumijeti* – *razumijevanje* te *razumjeti* – *razumjevanje* (35 % učenika). Najviše griješe petaši. Polovina učenika petoga razreda piše *razumjeti* – *razumjevanje*. U višim razredima u ovom primjeru manje

se griješi, a najmanje pogrešaka imali su učenici sedmoga razreda. Napravili su 50 % pogrešaka.

U diktatu je 18 % učenika imenicu pjev napisalo *pijev*, od toga najviše učenika petoga i sedmoga razreda.

KRAĆENJE SLOGA S DVOGLASNIKOM

cvijet – procvjetati – cvjetić; riječ – rječnik; mlijeko – mljekar; riješiti – rješenje; rijeka – rječica; prelijepi – ljepša – najljepših – ljepota; svijet – svjetsko; vjekovima, srednjovjekovni; dijete – djeca; ljekovite; bjelogorične; bijeli – bjelina

U skupini riječi u kojima dolazi do smjenjivanja sloga s dvoglasnikom kratkim je najviše se griješi pri pisanju riječi *rječnik* (69 % učenika piše *riječnik*). U većini slučajeva ne prepoznaje se kraćenje sloga. Petaši najviše griješe. 77 % učenika petoga razreda piše bez alternacije: *riječ* i *riječnik*, a tako piše i 69 % šestaša, 64 % sedmaša i 50 % učenika osmoga razreda. Par *mlijeko – mljekar* 61 % svih učenika piše *mlijeko – mljekar*, od toga najviše petaša. Glagol *riješiti* i glagolsku imenicu *rješenje* pogrešno je napisalo 64 % učenika svih razreda, a najčešće se i glagol i glagolska imenica pišu s je: *rješiti* i *rješenje* (44 % učenika). Najmanje se griješilo u paru riječi *cvijet – procvjetati*. Kod 35 % učenika nalazimo i imenicu i glagol napisane s ije: *cvijet – procvijetati*. U četvrtome zadatku se nalazi riječ *cvjetić*, za koju 42 % učenika smatra da je pogrešno napisana (67 % petaša, 50 % šestaša, 31 % osmaša i 14 % učenika sedmoga razreda napisalo bi *cvijetić*).

U diktatu se imenica *rijeka* piše ispravno, ali 57 % učenika piše *riječica*, odnosno 71 % osmaša, 64 % petaša, 54 % šestaša i 33 % sedmaša. Pri pisanju komparacije pridjeva *lijep*, u diktatu se griješi više u komparativu nego u superlativu – 20 % učenika piše *lijepši*, a samo 7 % učenika piše *najlijepši*. Međutim, 51 % učenika piše *prelijepi* (najviše petaši – 76 %). Ipak, u četvrtome zadatku 23 % svih učenika smatra da je ispravno pisati *najlijepši* (50 % petaša, 15 % osmaša i 14 % sedmaša), dok je kod pridjeva *lijep* pogriješilo samo dvoje od 57 učenika.

Pridjev *svjetski* 31 % učenika piše *svijetski*, množinu *vjekovima* 24 % učenika piše *vijekovima*, a *dijete* pogrešno piše 22 % učenika svih razreda (*djete*).

U četvrtome zadatku, među riječima koje su pogrešno napisane, nalazi se i primjer *bijelina* (u rečenici: *Bregovi su bili bijeli od snijega – bijelina je sve prekrila*). Većina učenika (56 %), smatra da je pogrešno napisana riječ *bregovi*. Gotovo ni jedan učenik nije pogriješio u pridjevu *bijel*, a 53 % učenika svih razreda misli da je pravilno pisati *bijelina*. Najviše griješe šestaši (83 %), zatim petaši (67 %) i osmaši (62 %) (v. tablicu 21).

Tablica 19. Alternacije ije/je. Diktat

PRIMJER	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				Zbroj 54 uč.
	V. (17)	VI. (11)	VII. (12)	VIII. (14)	
iz Rijeke	1	0	0	0	1
rijeka	1	0	0	0	1
rječice	11	6	4	10	31
(porječja/poriječja)*					(0)
mjestu	3	1	1	0	5
smješteno	1	0	0	0	1
ljepša	4	0	3	4	11
najljepših	0	0	4	0	4
prelijepi	13	6	5	4	28
ljepota	1	0	4	1	6
posjetili	1	0	0	2	3
posjet	5	0	2	3	10
srednjovjekovni	1	1	1	2	5
vjekovima	5	1	2	5	13
svijet	0	2	1	2	5
svjetsko	6	2	5	4	17
kulturnopovijesno	9	8	8	5	30
povijesti	8	8	1	4	21
brijegu	1	3	0	0	4
**brjegovi	11	5	6	8	30
**brježuljci	3	0	2	3	8
dijete	3	6	1	2	12
djecom	3	0	1	1	5
sljedeća	3	2	5	4	14
uslijedio	3	9	1	5	18
dijelom	3	7	5	5	20
ljekovite	0	0	0	1	1
ljekovite	0	0	0	1	1
bjelogorične	0	2	0	4	6
pjevu	4	1	4	1	10
UKUPNO	104	70	66	80	320

*Dopušteno je porječje i poriječje. 31 % učenika piše poriječje (10 petša, po jedan šestaš i sedmaš te 5 osmaša), a ostali porječje.

**Brjegovi i brježuljci – dopušteno je i bregovi, brežuljci. U tablici se podatci odnose na pogrešno pisanje – brijegovi i briježuljci. U donjoj tablici naveden je broj učenika koji se opredjeljuju za pisanje bregovi, brežuljci:

Tablica 20. *Bregovi, brežuljci*

PRIMJER	V. (17)	VI. (11)	VII. (12)	VIII. (14)	Zbroj
bregovi	1	2	2		5
brežuljci	1	9	4	6	20

ALTERNACIJE –JE/-I

- *htjeti* > *htio*
- *vidjeti* > *vidio*

Ovi primjeri nalaze se u četvrtome zadatku (v. tablicu 21). U rečenicama se nalaze pogrešno napisani glagolski pridjevi radni: *htjeo* i *vidjeo* (u rečenicama *Htjeo je pobjeći kada je vidio da mu se pas približava* i *Vidjeo je da mu je ostao još samo jedan cvjetić*). Samo 5 % učenika svih razreda misli da je ispravno pisati *htjeo*. Međutim, postotak je veći u drugome primjeru. *Vidjeo* piše 39 % učenika svih razreda, odnosno čak 83 % petša, 23 % osmaša, 17 % šestaša i 14 % sedmaša.

DVOJNOSTI**Jat iza pokrivenoga r:**

- *vrijedan* – *vrjedniji/vredniji*
- *brjeđ* – *brjegovi, brježuljci/bregovi, brežuljci*
- *pogreška/pogrješka* (4. zadatak)
- *porječje/poriječje*

U IV. izdanju Babić-Finka-Moguševa pravopisa stoji da kad se slog s dvoglasnikom nađe iza pokrivenoga *r*, u oblicima i tvorenica može doći i *je* i *e*, osim u nekim iznimkama.⁷ U Babić-Ham-Moguševu Hrvatskom školskom pravopisu dopušteni su samo oblici *s je*: „U oblicima i tvorenica (...) u kojima je dvoglasnik iza pokrivenoga *r*, dvoglasnik se krati prema temeljnom pravilu pa se na mjestu *ije* piše *je*.”⁸

IV. izdanje BFM	vrjedniji i vredniji	brjegovi i bregovi, brježuljak i brežuljak	pogrješka i pogreška
HŠP	vrjedniji	brjegovi, brježuljci	pogrješka

U oba pravopisa dvostruko se piše: *poriječje* i *porječje*.

⁷ Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš, *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 40-41.

⁸ Stjepan Babić, Sanda Ham, Milan Moguš, *Hrvatski školski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 23.

Pri pisanju riječi s provedenim alternacijama učenici su najviše grijeshili upravo u primjerima *vrijedan* i *vrjedniji*. Samo 16 % učenika točno je napisalo i pridjev *vrijedan* i komparativ *vrjedniji*, od toga najviše učenika sedmoga razreda (35 %). Niti jedan učenik petoga razreda nije pravilno napisao oba pridjeva, a 77 % ih nije prepoznalo kraćenje sloga te pišu *vrijedan* – *vrijedniji*, kao i 69 % šestaša, 57 % osmaša i 50 % učenika sedmoga razreda.

U diktatu je 55 % učenika množinu imenice brijeg napisalo *brijegovi*, 36 % brjegovi, a 9 % bregovi. Deminutiv iste riječi 14 % učenika je napisalo *briježuljci*, 49 % brježuljci, a 37 % učenika brežuljci. Iz ovih podataka očito je da većina učenika zadržava *j* iza pokrivenoga *r* u množini imenice *brijeg*, ali i grijeshi i piše *brijegovi*, dok se *j* ne piše iza pokrivenoga *r* u imenici brežuljci u 37 % slučajeva.

U četvrtome zadatku (v. tablicu 21) u kojem su učenici trebali zaokružiti pogrešno napisane riječi, od ponuđenih riječi *bregovi*, *bijeli*, *snijega*, *bijelina*, u rečenici: *Bregovi su bili bijeli od snijega – bijelina je sve prekrila*, 56 % učenika izdvojilo je imenicu *bregovi* kao pogrešno napisanu (prednjače u tome šestaši – 83 %, nakon njih 69 % osmaša, 67 % petaša i tek 7 % sedmaša). U istome zadatku, u rečenici: *U zadnjem djelu zadace imala sam nekoliko pogrješaka*, 61 % učenika je zaokružilo imenicu *pogrješka* kao pogrešno napisanu (92 % šestaša, 78 % petaša, 62 % osmaša i 14 % sedmaša).

Pri pisanju imenice porječje/poriječje, 31 % učenika piše *poriječje*, a 69 % piše *porječje*.

Možemo zaključiti da većina učenika zadržava *jat* iza pokrivenoga *r* (*brježuljci* – 49 %), ali jedan od razloga je i taj što ne prepoznaju kraćenje sloga te pišu *vrijedan* – *vrijedniji* (55 %), *brijeg* – *briježuljci* (14 %). U četvrtome zadatku to je također vidljivo: 56 % učenika smatra da je pisanje *bregovi* neispravno.

PAROVI RIJEČI: SLIJEDEĆI – SLJEDEĆI, SVIJETLO – SVJETLO, DIJELU – DJELU

U pravopisnim priručnicima često se, prije pravila o pisanju kako glaso-va *č* i *ć* tako i dugoga *ije* i kratkoga *je*, ističe očita činjenica: oni se jasno razlikuju u govoru te prema tomu njihovo pisanje ne bi trebalo zadavati teškoća pri pisanju. Dvoglasnik *je* uvijek dug i lako se razlikuje od kratkoga *je*.

Učenicima su u trećem zadatku ponuđeni parovi riječi koje se u pisanju razlikuju samo po refleksu *jata*:

- glagol *slijediti* i pridjev *sljedeći*
- A jd. imenice *svjetlo* i N jd. pridjeva *svijetla* (*svjetlo* – *svijetla*)
- A jd. imenice *djelo* i L jd. imenice *dio* (*djelo* – *dijelu*)

slijedeći – sljedeći

U rečenicama: *Čovjek mora slijediti svoje snove* i *Sljedećeg jutra sje-dio je na istom mjestu*, čak 63 % učenika pogrešno je napisalo par riječi *slijediti* i *sljedeći*. Od tih 62 %, 65 % učenika piše i glagol i pridjev s *ije*: *slijediti* – *slijedećeg*, 22 % s *je*: *sljediti* – *sljedećeg* te 13 % *sljediti* – *sljedećeg*. Samo 37 % učenika pravilno je napisalo ovaj par riječi. Najviše griješe petaši, zatim osmaši, šestaši i sedmaši s najmanje pogrešaka (v. tablicu 18).

Na ovome je primjeru jasno da učenici ne razlikuju glagol od pridjeva, jer pridjev pišu kao glagolski prilog sadašnji – *slijedeći*. A ako je tako, tada se mijenja i smisao rečenice. Razlika između ovoga pridjeva i glagolskoga priloga sadašnjeg očita je u govoru, ali učenicima ovo jednostavno pravilo nije jasno.

To razlikovno obilježje jata još je očitije u primjeru imenice *svjetlo* i pridjeva *svijetao*.

svijetlo – svjetlo

Čak je 76 % svih učenika pogrešno napisalo ovaj par riječi. Od tih 76 %, 49 % učenika piše *ugasio je svijetlo* (imenica) – *svijetla budućnost* (pridjev), 15 % piše *ugasio je svjetlo* – *svjetla budućnost* i 18 % *ugasio je svijetlo* – *svjetla budućnost*. Najviše griješe učenici šestoga razreda (85 % šestaša pogrešno je napisalo ovaj par riječi). Slijede petaši (83 % učenika), sedmaši (71 % učenika) i osmaši (64 % učenika). Pritom petaši i šestaši većinom pišu i imenicu i pridjev s *ije*: *svijetlo* (imenica) – *svijetla* (pridjev) (61 % petaša i 46 % šestaša), a sedmaši i osmaši s *je*: *svjetlo* – *svjetla* (43, odnosno 29 % učenika).

dijelu – djelu

U četvrtome zadatku, u kojemu su učenici zaokruživali pogrešno napisane riječi, u rečenicama *Vrjeme je da pročitam njegovo posljednje djelo* i *U zadnjem djelu zadaće imala sam nekoliko pogrešaka*, za A jd. imenice *djelo* (*djelo*), 28 % učenika petoga razreda i 25 % učenika šestoga razreda misli da je pogrešno napisana (dakle misle da bi trebalo pisati *dijelo*), dok sedmaši i osmaši ne griješe. Međutim, u drugoj rečenici, gdje je L jd. ime-

nice *dio* pogrešno napisan (*djelu* mjesto *dijelu*), 56 % petša nije zaokružilo tu riječ odnosno smatra ju ispravno napisanom. Tako misli i čak 75 % šestaša, 54 % osmaša i jedan učenik sedmoga razreda (v. tablicu 21).

PREPOZNAVANJE POGREŠNO NAPISANIH RIJEČI SA SKUPOVIMA IJE I JE

Četvrti zadatak čini osam rečenica u kojima se nalaze riječi u kojima je pogrešno napisan refleks jata, a koje su učenici morali prepoznati i zaokružiti:

Htjeo je pobjeći kada je vidio da mu se pas približava.

Vrjeme je da pročitam njegovo posljednje djelo.

U zadnjem *djelu* zadaće imala sam nekoliko pogriješaka.

Poslje sam shvatila gdje sam pogriješila.

Bregovi su bili bijeli od snijega – *bijelina* je sve prekrila.

Kada se umorio, *diječak* je sjeo i *ljeno* zijevnuo.

Vidjeo je da mu je ostao još samo jedan cvjetić.

Bio je lijep, *najlijepši* od svih.

Neki od ovih primjera već su prije obrađeni: *bijelina* i *najlijepši* u kraćenju sloga s dvoglasnikom, *bregovi* i *pogrješke* u dijelu gdje je govor o jatu iza samoglasnog *r*, *htjeo* i *vidjeo* uz alternacije *-je/-i* te opreka *djelu* – *dijelu* u prethodnom odlomku. Zanimljivo je da učenici dosta griješe u pisanju uobičajenih i čestih riječi: *dječak*, *poslije*, *lijeno*. Čak 54 % učenika smatra da je pravilno pisati *diječak* (78 % petša, 57 % sedmaša, 42 % šestaša i 31 % osmaša).

U ovome zadatku učenici imaju 26,31 % pogrešaka, a najviše griješe učenici petoga i šestoga razreda – napravili su 36,95 % pogrešaka, odnosno 31,88 %. Osmaši imaju više pogrešaka nego sedmaši – 23,04 % nasuprot 13,04 % pogrešaka učenika sedmoga razreda. Najviše se griješi u oprekama *djelu* – *dijelu* te u riječima *zijevnuti*, *lijeno*, *poslije* (*zjevnuti*, *ljeno*, *poslje*). 61 % učenika smatra da je neispravno *pogrješka*, a 56 % da je neispravno pisati *bregovi*.

Tablica 21. Test, 4. zadatak

PRIMJERI PO REČENICAMA	BROJ POGREŠAKA PO RAZREDIMA				ZBROJ 57 uč.
	V. (18)	*VI. (12)	VII. (14)	*VIII. (13)	
htjeo – ispravno:	1	2	0	0	3
pobjeći – neispravno:	1	0	0	1	2
vidio – neispravno:	0	1	0	0	1
TOČNIH REČENICA	16	10	14	13	53
vrjeme – ispravno:	6	3	0	2	11
posljednje – neispravno:	4	2	0	1	7
djelo – neispravno:	5	3	0	0	8
TOČNIH REČENICA	7	7	14	11	39
djelu – ispravno:	10	9	1	7	27
pogrješka – neispravno:	14	11	2	8	35
TOČNIH REČENICA	3	0	12	5	20
poslje – ispravno:	11	4	5	1	21
gdje	0	0	0	0	0
pogriješila – neispravno:	8	3	3	1	15
TOČNIH REČENICA	6	8	9	13	36
bregovi – neispravno:	12	10	1	9	32
Bijeli	0	0	0	0	0
snijega – neispravno:	0	1	0	1	2
bijelina – ispravno:	12	10	0	8	30
TOČNIH REČENICA	4	0	13	5	22
diječak – ispravno:	14	5	8	4	31
sjeo – neispravno:	0	4	0	2	6
ljeno – ispravno:	11	10	7	5	33
zijevar – neispravno:	7	2	8	3	20
TOČNIH REČENICA	0	0	0	4	4
vidjeo – ispravno:	15	2	2	3	22
cvjetić – neispravno:	12	6	2	4	24
TOČNIH REČENICA	3	6	12	10	31
lijep – neispravno:	1	0	1	0	2
najlijepši – ispravno:	9	0	2	2	13
TOČNIH REČENICA	9	12	12	12	45
UKUPNO POGREŠAKA	153	88	42	62	345

*Jedan neriješen zadatak u šestome i jedan u osmome razredu.

PISANJE GLASA J

Iako se glas *j* u izgovoru ostvaruje u jednoj od svojih inačica, on se ne dodaje i ne piše između otvornika *io* u posuđenicama (sociologija, violina). U diktatu je pridjev *nacionalni* pogrešno napisalo 22 % učenika, od kojih 75 % umeće glas *j*: *načjonalni/nacijonalni, nasjonalni*.

ZAKLJUČAK

Pisanje glasova č i ć

U testu i diktatu nalazi se ukupno 101 riječ koja sadrži glasove č i ć. Učenici su prosječno napravili 20,77 % pogrešaka. U tablici su postotci pogrešaka raspoređeni po kategorijama iz kojih je to vidljivo:

Tablica 22. Č i ć – ukupan postotak pogrešaka

Glasovi č i ć:	Test	Diktat
u riječima u kojima im postanak nije vidljiv	21,1*	8,12
prema osnovnom k, c i t	imenice	23,05
	pridjevi	36,72
u sufiksima	24,97	27,35
u pridjevnom sufiksu -aći i imeničkom -ač(ica)	37,96	/
-ći u infinitivu i č u 1. l. jd. prez.	15,04	/
PROSJEK: 20,77		

*Podatci su izraženi u postotcima.

Od 101 riječi, najčešće se griješi u riječima: *spavaćica* (komad odjeće; 66 % učenika piše ju *spavačica*), *čelav* (*čelav* – 64 % učenika), *pisaći stol* (*pisači* – 61 % učenika), *ljući* (*ljuči* – 58 %), *gušći* (*gušči* – 56 %), *brijaći sapun* (*brijači* – 56 %), *češći* (*češči, češci, cešci* i sl. – 47 %), *spavaća soba* (*spavača* – 46 %), *vodič* (*vodić* – 42 %), *šivaća igla* (*šivača* – 42 %), *pamćenje* (*pamčenje* – 41 %), *poteškoća* (*poteškoča* – 39 %), *moćan* (*močan* – 39 %). Trećina učenika piše *najveće*, *putujuči*, *sljedeći*, *dućan*, *braća*, *sendvić*, a *cvijeće* i *stoljeće* četvrtina učenika.

Može se zaključiti, a to je vidljivo i iz tablice, da se najviše griješi pri pisanju glasova *č* i *ć* u onim riječima u kojima su *č* i *ć* nastali prema osnovnom *k*, *c* odnosno *t*, i to u komparativima pridjeva (*gušći*, *češći*, *ljući*) te u pridjevnom sufiksu *-aći* (*pisaći stol*, *brijaći sapun*, *spavaća soba*, *šivaća igla*). Najviše griješe učenici petoga razreda, a nakon njih učenici šestoga razreda. Najmanje pri pisanju glasova *č* i *ć* griješe učenici sedmog razreda.

Tablica 23. *Č i ć – pogreške po razredima*

Razred	Postotak pogrešaka pri pisanju glasova <i>č</i> i <i>ć</i>							Prosjek	
	kada im postanak nije vidljiv		prema osnovnom <i>k</i> , <i>c</i> i <i>t</i>		u sufiksima		u pridjevnom sufiksu <i>-aći</i> i imeničkom <i>-ač(ica)</i>		<i>-ći</i> u infinitivu i <i>ć</i> u 1. l. jd. prez.
	test	diktat	test	diktat	test	diktat			
V.	20,7	6,5	im. 27	im. 24	27,4	35,29	47,77	45	23,18
			pridj. 42	pridj. 6,61					
VI.	22,37	8,7	im. 26	im. 20,5	24,61	30,03	35,38	23,08	21,28
			pridj. 32	pridj. 12,5					
VII.	18,18	10	im. 10	im. 18,6	20,47	20,83	30	14,29	17,41
			pridj. 40	pridj. 12,5					
VIII.	23,37	7,4	im. 29	im. 13,5	24,66	20,51	35,71	35,72	20,46
			pridj. 31	pridj. 8,65					

Učenici petoga razreda najviše griješe u pisanju komparativa, glasova *č* i *ć* u sufiksima, a gotovo polovina učenika ne razlikuje pridjevni sufiks *-aći* i imenički *-ač(ica)* (*pisač* i *pisaći stol*). Petaši najviše griješe i u pisanju infinitiva i prezenta (*tući* – *tućem* ili *tući* – *tućem*).

Dvoglasnik *ije* i glasovni skup *je*

Pri pisanju riječi koje sadrže dvoglasnik učenici najviše griješe u onim riječima u čijim oblicima i izvedenicama jat alternira. Gotovo dvije trećine učenika izvedenice i oblike piše bez alternacije jata: riječ – *riječnik* (66 % učenika), mlijeko – *mlijekar* (61 % učenika), vrijedan – *vrijedniji* (64 % učenika). U testu je u zadatku koji se bavi upravo ovom problematikom načinjeno najviše pogrešaka. U tablici je u postotcima dan prikaz ukupnih pogrešaka pri pisanju *ije* i *je* koje su načinili učenici svih razreda u grupama riječi.

Tablica 24. *Ije i je – ukupan postotak pogrešaka*

Riječi s <i>ije</i> i <i>je</i>	Bez alternacije		Alternacije		4. zadatak	Prosjek
	test	diktat	test	diktat		
postotak pogrešaka	23,51	12,12	42,65	20,43	26,31	25,99

Među 89 riječi s dvoglasnikom ili glasovnim skupom *je* najčešće su pogreške: pisanje komparativa – *vrijedniji* (81 % učenika) i glagolskoga pridjeva – *primjećen* (također 81 % učenika), imenica – *mlijekar* (71 % učenika) i *riječnik* (69 % učenika), perfekta – *rješio* (58 % učenika), umanjnice – *riječica* (57 % učenika), priloga – *ljeno* (58 % učenika), pridjeva – *kulturnopovjesni* (56 % učenika), imenica – *brjegovi* (56 % učenika), *diječak* (54 % učenika), *bijelina* (53 % učenika), *svijetlo* (51 % učenika), pridjeva – *preljep* (52 % učenika) i *sljedeći* (49 % učenika). Čak 39 % učenika smatra da je pravilno pisati *vidjeo*, a među njima je najviše učenika petoga (83 % petaša) i osmoga razreda (23 % osmaša).

U riječima u kojima se ostvaruju dvostrukosti, pa se može pisati *brjegovi* i *bregovi*; *vrjedniji* i *vredniji*; *pogrješka* i *pogreška*; većina učenika daje prednost obliku *s je* u riječima *vrjedniji* (niti jedan učenik ne piše *vredniji*, ali 80 % učenika pogrešno piše – *vrijedniji*), *brjegovi* (56 % učenika smatra da je nepravilno pisati *bregovi*) i *brježuljci*, ali ne i u imenici *pogrješka* (61 % učenika smatra da je ovakvo pisanje nepravilno).

Najviše pogrešaka čine učenici petoga i šestoga razreda, dok se taj broj smanjuje u višim razredima: sedmaši imaju u prosjeku najmanje pogrešaka.

Tablica 25. *Ije i je – pogreške po razredima*

Razred	Postotak pogrešaka pri pisanju <i>ije</i> i <i>je</i>				4. zadatak	Prosjek
	U riječima bez alternacije		Alternacije			
	Test	Diktat	Test	Diktat		
V.	35,41	16,57	45,98	21,09	36,95	31,24
VI.	17,30	13,22	45,29	21,94	31,88	28,27
VII.	16,96	8,33	38,49	18,96	13,04	20,15
VIII.	20,53	9,09	40,07	19,7	20,73	22,89

Možemo zaključiti da se na višem obrazovnom stupnju smanjuje broj pogrešaka, iako uglavnom sedmaši rade manji broj pogrešaka od osmaša. Međutim, zabrinjava nas relativno velik postotak pogrešaka u svim razredima i u svim područjima upotrebe glasova *č, ć, dž i đ* te glasovnih skupova *ije* i *je*. Gotovo su nevjerojatni podaci da 66 % učenika misli da se ispravno piše *riječnik*, 64 % *vrijedniji*, 61 % *mlijekar*; 66 % učenika odjevni predmet naziva poput osobe *spavačica*, za 64 % učenika čovjek nije *ćelav* nego *čelav*, kod 61 % učenika stol nije *pisaći* nego *pisači*. Učenici najviše griješe u riječima u kojima jat alternira. U tom se području najslabije smanjuje postotak pogrešaka povećanjem obrazovnog stupnja učenika. Smatramo da bi se toj problematici trebalo posvetiti znatno više pozornosti u nastavi hrvatskoga jezika nego što je to aktualnim programom predviđeno.

PRILOG I.**TEST****1. Upiši dijakritičke znakove za č i ć (upiši odgovarajući znak na c):****a) imenicama**

casa	racun	zecevi	pamcenje
moc	kljuc	obicje	kracenje
cud	ducan	braca	jacanje
cast	cudo	pticar	

antologicar	cistoca	pužic	komadic
hladnoca	poteškoca	kamencic	stancic
sendvic	nedaca	grancica	rucetina
	berac	kumce	pticurina

b) pridjevima i komparativima pridjeva

celav	dugacak	ljuci	češci
cudan	odlican	jaci	veci
mocan	domaca	gorci	gušci

c) glagolima u infinitivu (1. stupac) i 1. licu jednine prezenta (2. stupac)

peci - pecem
 reci - recem
 tuci - tucem
 sjeci - sijecem

d) riječima u rečenicama

Na pisacem stolu ostala je knjiga.

Stavio je papir u pisac i gledao u ekran.

Brijaci u brijacnicama koriste brijaci sapun.

Šivacica je odložila šivacu iglu i otišla na odmor.

Moja sestra mnogo spava, prava je spavacica.

Nakon objeda otišla je u spavacu sobu i obukla spavacicu.

2. Upiši d \check{z} ili đ:

svjedo___ba

___ak

___amija

la___a

vo___a

Ma___ar

___emper

jedna___ba

osloba___anje

u___benik

___ep

doga___aj

3. Dopuni riječi sa -ije/-je:

S___čanj je najhladniji m___sec.

Nisam razum___la što mi je govorio.

Učiti treba s razum___vanjem.

Čov___k mora sl___diti svoje snove.

Sl___dećeg jutra s___dio je na istom m___stu.

Prim___tili smo da je onaj najmanji cv___t procv___tao.

Prim___ćeno je da su zime sve blaže.

Ne sm___m v___rovati svemu što mi govore.

Značenje te r___či pronašla sam u r___čniku.

Prije odlaska ugasio je sv___tlo.

Čekala ga je sv___tla budućnost.

Jutros ml___kar nije donio ml___ko.

R___šio sam problem, ali r___šenje me iznenadilo.

D___dov sat je vr___dan, ali za nekoliko godina će biti još vr___dniji.

4. Zaokruži pogrešno napisane riječi

Htjeo je pobjeći kada je vidio da mu se pas približava.

Vrjeme je da pročitam njegovo posljednje djelo.

U zadnjem djelu zadaće imala sam nekoliko pogriješaka.

Poslje sam shvatila gdje sam pogriješila.

Bregovi su bili bijeli od snijega – bijelina je sve prekrila.

Kada se umorio, dječak je sjeo i ljeno zijevnuo.
Vidjeo je da mu je ostao još samo jedan cvjetić.
Bio je lijep, najlijepši od svih.

PRILOG II.

DIKTAT

Početak ove godine učenici Osnovne škole „Nikola Tesla” iz Rijeke posjetili su Hrvatsko zagorje. U školi su već bili naučili da je ono dio sjeverozapadne Hrvatske i najvećim dijelom je u sklopu Krapinsko-zagorske županije. Smješteno je pokraj hrvatsko-slovenske granice. Okružuju ga Varaždinskotopličko gorje, Medvednica, rijeka Sava i lijeva strana porječja Sutle.

Na izlet su krenuli jednog sunčanog siječanjskog dana. Jedan dječak, koji je s nestrpljenjem čekao ovaj izlet, uskliknuo je: „*Ne mogu vjerovati! Napokon dan bez udžbenika!*” Nato je učitelj kroz smijeh rekao: „*I ova učionica je ljepša od one u školi.*” U Gorskom kotaru nakratko su posjetili Nacionalni park Risnjak. Ručali su u hladu bjelogorične šume i uživali u pjevu brojnih ptičjih vrsta. Putujući dalje, pred djecom su se nizali prelijepi zagorski vidici: zeleni brjegovi i brježuljci, mračne šume, kućice okićene cvijećem, potočići i rječice. Na večer su konačno stigli u Krapinu, kulturnopovijesno središte Zagorja.

Sljedeća četiri dana učenici su proveli u upoznavanju zagorskih ljepota i povijesti. Čak su vidjeli i nadaleko poznate, ljekovite Stubičke toplice.

S uzbuđenjem se iščekivao posjet čuvenim zagorskim dvorcima. Za svako dijete ovo je bio neotkriven, čaroban svijet. Srednjovjekovni dvorac Trakošćan nalazi se pored istoimenog jezera i vjekovima je jedan od najljepših hrvatskih dvoraca.

Nakon toga uslijedio je posjet Muzeju seljačkih buna u Gornjoj Stubici, rodnom mjestu slavnog „kralja seljačkog” Matije Gupca. Vodič im je pričao o teškom životu susedgradskih seljaka i pobuni protiv plemića krajem šesnaestog stoljeća. Bili su i na Hušnjakovom brijegu gdje se nalazi najveće svjetsko nalazište neandertalaca. Tu su 1899. godine pronađeni ostatci tzv. krapinskog pračovjeka koji se danas čuvaju u Muzeju evolucije Hušnjakovo. U Krapini su posjetili rodnu kuću još jednog slavnog Zagorca – Ljudevita Gaja, vođe ilirskog pokreta.

THE RESEARCH OF CORRECT SPELLING OF THE ELEMENTARY SCHOOL PUPILS WITH SPECIAL ATTENTION ON THE CORRECT WRITING OF PHONEMES AND PHONEMIC GROUPS

SUMMARY

The research was conducted with the goal to establish the level of correct spelling of the pupils of elementary school, from the fifth to eighth grade with special attention on correct/wrong writing of phonemes *č, ć, dž* and *đ* and phonemic groups' *ije* and *je*. The point is to establish where (in which words) pupils make most mistakes and whether the number of mistakes decreases on the higher educational levels.

The research has been conducted in Srinjine Elementary School in Splitsko-dalmatinska County in March and April of 2008. To establish the level of correct spelling we prepared test and dictation without the time limit of writing. The test did 59 pupils: 18 of the fifth grade, 13 of the sixth grade, and 4 pupils both in the seventh and eighth grade. Dictation was done by 54 pupils: 17 of the fifth, 11 of the sixth, 12 of the seventh and 4 of the eighth grade.

The most errors were done by the fifth grade pupils, then pupils of the sixth and eighth grade, and the least of the seventh grade. Thus, the number of errors decreases on the higher educational levels, although eighth graders did more errors than seventh graders. The worrying fact is that relatively higher percentage of errors in all grades was in the usage of phonemes *č, ć, dž* and *đ* and phonemic groups' *ije* and *je*.

The pupils made most mistakes in the sentences of *jat* alteration. In this area the percentage of mistakes decreases the least with the higher educational level. We consider that this issue should be addressed with more attention in the Croatian language teaching.

Key word: teaching, Croatian language, correct spelling, phonemes *č, ć, dž, đ* and phonemic groups' *ije/je*.